

PTUJSKI LIST

je v
Ptuju, Slovenski trg 3 (v starem
rotovžu), pritličje, levo.
Rokopisi se ne vrnejo.

Politično gospodarski tednik.

Štev. 46

Ptuj, 11. decembra 1921

III. letnik

Vsem naročnikom!

Vsled vedno bolj naraščajoče draginje smo prisiljeni, zvišati naročnino lista na

12 dinarjev = 48 K letno

6 dinarjev = 24 K polletno

3 dinarjev = 12 K četrtletno

1 dinar = 4 K mesečno.

Vendar ostanemo še vedno cenejše, kakor drugi listi.

Posamezna številka stane 30 para = K 1.20.

Upravništvo.

Lepa naša domovina!

Še predno smo se ujediniili v skupno Jugoslavijo, glasila se je znanam nam hrvaška pesem „Lepa naša domovina“ ne samo po Hrvatskem nego tudi po Sloveniji. Odkar pa smo ujedinjeni, je ta pesem sprejeta med naše narodne himne ter se kot taka prepeva ob slavnostih.

Zanimiv je postanek, razvoj in uspeh te naše narodne himne. V četrtek, 8. decembra je minilo 100 let, odkar se je rodil mož, ki je uglasbil Lepo našo domovino, Josip Runjanin. Bratje Hrvatje so proslavili svečano in ponosno to stoletnico. Njim se pridružimo tudi mi Slovenci!

Kdo je bil Josip Runjanin? Ko je složil l. 1846 napev naši pesmi, je bil vojni kadet v Glini na Hrvaškem. Rodil pa se je 8. dec. 1821 v Vinkovcih od pravoslavnihih roditeljev. Tudi njegov oče je bil vojak, stavbni kapetan, mati pa hči kapetanova. Zato ni čuda, da je sam postal vojak, kakor mnogo hrvaških sinov v tedanji vojaški granici.

Stari Poetovio.

Predaval dr. Vladimir Travner.

Nadaljevanje.

Politično življenje je bilo sploh mnogo bolj razvito, kakor dandanes. Vsak mešan je smatral za svojo dolžnost se ga udeleževati. Tudi je bilo le tako mogoče priti do vplivnih državnih služb. Vsak, ki se je le mogel, se je skušal prikupiti ljudstvu, da je kot kandidat ali kot uradnik na lastne stroške zidal in popravljajl svetišča, kopeli, telovadnice itd. ali pa vprizarjal igre.

Ob času po Dioklecijanu so morali uradniki upravljati svoje službe pretežno v interesu države. S tem pa je začel propad mestnih uprav. Kar je bilo nekoč čast, postalo je za vsakega posameznika neznosno breme. Nihče ni hotel več opravljati teh služb, vsled česar so postale te službe dedne. Slednjič so ti uradi izgubili ves svoj ugled in vpliv.

Istotako kakor politično življenje je bilo tudi versko življenje zelo razvito. Rimljani so bili pobožen in veren narod. Darovati bogovom predpisane daritve je bila ena najvažnejših državljskih dolžnosti, kajti

Josip Runjanin je bil živahen mladenič, ki se je rad zabaval v družbi, zlasti pa izvrstno popeval. V Glini, kjer je služil, je bilo takrat nekoliko navdušenih mladih rodoljubov. V njihovem kolu je bil tudi Runjanin. Učil se je glasbe in je znal po notah peti. Kot izvrsten pevec pa je tudi sam zložil melodijo marsikateri pesmi.

Pesem Lepo našo domovino je zložil Anton Mihanović ter je bila natisnjena že l. 1835 v Danici. Mladega in ognjevitega kadeta je ta pesem tako navdušila, da je skušal sam najti napev za pesem, ko dotlej ni noben hrvaški glasbenik tega storil. Ker je ljubil svojo hrvaško domovino z vsem žarem svoje duše, je mislil, da je prvi pogoj za narod, ki hrepeni po svobodi, da ljubi in povečuje svojo domovino. Poveljeval pa je svojo rodno zemljo Anton Mihanović z omenjeno pesmijo. A čitana ne napravi pesem iz daleka ne tistega utise, kakor če pesem zapoje navdušena grla. Zato je sestavil Jos. Runjanin pesmi napev.

Napev je prišel še isto leto v Zagreb. Ali glasbeniki v Zagrebu pesni niso hoteli proglasiti za narodno himno. Ali hrvaški mladini je pesem ugajala. Prepevali so jo na svojih sestankih, začela se je širiti med narodom, kamor so jo zanesli zlasti dijaki. Ko pa je bila l. 1891 v Zagrebu razstava, ki so si jo ogledali Hrvati iz vseh strani, so proglasili „Lepo našo domovino“ za hrvaško narodno himno. Ko so l. 1893 hrvaški pevci pohiteli v Dubrovnik k odkritju Gunduličevega spomenika, je žela to pesem velikanski uspeh. Kjer in kadar so pevci zapeli ta pesem, kar se je zgodilo sto in stokrat, je napolnila narod s silnim navdušenjem.

Ne proslavlja ta himna sicer vladarjeve osebe, proslavlja pa zemljo samo. In zemlja, domovina je ona navduševalka vsakega rojaka, ki ostane in se ne spreminja. Ljudje se izpreminjajo, ginejo, se med seboj celo

bogovi so čuvali in hranili državo. Kdor je torej božanstva tajil ali žalil, je bil veleizdajalec, ker je rušil temelje države. Umevno je torej, da so bili ravno najboljši rimski vladarji strastni sovražniki kristjanov, ker so tajili božanstva in priznavali samo enega neznanega Boga. Omenimo le plemenitega Trajana, modrega Marka Aurela, čigar nauki se mnogokrat čudovito ujemajo z nauki krščanstva, „stara Rimljani“ Septimija Severa in Decija ter ženjalnega Dioklecijana. Sicer pa so bili Rimljani glede vere strpljivi ter so radi sprejemali bogove podjarmljenih narodov ter jih častili, kakor svoje lastne. Ker je imelo razen običajnih bogov skoraj vsako mesto, vsaka reka, vsak poklic, celo vsaka hiša svojega boga zaščitnika in ker so tudi članom cesarske rodbine, posebno že pokojnim izkazovali božjo čast, je bilo seveda tudi v Poetoviju vse polno svetišč, kapelic in sob božanstev. Pravzaprav je bilo vsako poslopje ob enem že svetišče.

Kakor povsod v državi so častili stari Ptujčani predvsem najvišjega in najboljšega Jupitra, zaščitnika rimske države, čigar svetišče se je nahajalo, kakor že omenjeno, na Panoramskem griču, vsled česar je imel bog priimek Culminatus. Izmed ostalih grško-rimskih

sovražijo, domača gruda pa s svojo krasoto in s svojim bogatstvom človeka le navdušuje k dobremu in lepemu.

Gospodarstvo.

Čuvajmo naše pomočnice — ptice pred gladom!

Kadar zima potrka na vrata, je razmera malo število naših drobnih ptičic pri nas. Velika večina zapusti pod jesen svojo domovino in se izseli v topleje kraje, da se izogne gladi in mrazu.

Tembolj pa moramo ceniti in upoštevati one zveste in najkoristnejše čuvarice naših kulturnih rastlin, ki jim je narava določila kljubovati [pri nas neprilikam po zimi in ki tudi pozimi pobirajo in uničujejo škodljivi mrčes po naših poljanah, livadah in vrtih, posebno pa po sadovnjakih in šumah, če jim to vremenske prilike dopuščajo. So to razne sinčice, rdečerepke, palčki, strnadi, brglezi, žolne i. dr., ki iščejo hrano v razkopah drevesne skorje, v listnih zavitkih na drevju, v zemskih luknjah, kotih in duplih ter v sličnih skrivališčih škodljivih žuželk, njih ličink in jajčic. V mili zimi najdejo tudi hrane dovolj in prezimijo z lahkoto brez posebne pomoči od naše strani. Ali druga jim prede v hudi zimi, kadar zalije led razpoke drevesno skorje in kadar zakrije sneg tudi ostale vire hrane.

Ker te male ptičice naglo prebavljajo, jim je treba mnogo živeža; zato je pa tudi v hudi zimi, ko jim odtegujejo vremenske neprilike možnost zadostne prehrane, nevarnost velika, da jih pogine vsled gladi veliko število. Sedaj je umestno, da se spomni kmetovalec neprecenljivih zaslug, ki so mu jih izkazale ptičice čez poletje, in jim priskoči na pomoč s primerno hrano ter jih tako obvaruje gladi in pogina. Hrano je nastaviti

božanstev so se v Poetoviju posebno častili boginja lepote Venera, bog ognja Vulkan, bog trgovcev Merkur, bog vina Bakhus, bog vojne Mars, čudodelnika in božanstva zdravilstva Higijeja in Eskulap, sosebno v času, ko je krščanstvo napredovalo kot nekaka protiutež proti Kristusu, boginja vprežne živine Epona, božanstva žetve in rodbinske sreče Nutrices, Herkules, Silvanus itd. Radi so se obračali na stalno srečo (Fortuna stabilis). Na važnih mejah v mestu in okolici so stali mali kipi boga meje (Felix terminus) na cestnih križiščih pa številne kapelice dobrih duhov. V vsaki hiši so se častili lari in penati, na grobnih kamnih pa so napisovali božanstva smrti (diimanes Hecuba itd.)

Izmed ilirsko-keltskih bogov so se priporočali sosebno Martu Marmogiju imenovanemu tudi Teutales, Dinates in Mogetius.

V predrimskem času so mu mogoče kakor v Galiji tudi v Poetoviju žrtvovali ljudi, spoštovali so tudi dobrotljive norijske matere (matres Norice).

Trgovci, vojaki in sužni so zanesli v Poetovio razne orientalske bogove in s češenjem združene verske obrede, kakor Serapisa, Osirisa, Isisa in maloazijske kabire.

Najbolj priljubljen pri vseh slojih pa je

tako, da je veter ne odpiše in je dež in sneg ne zmočita, da je torej ob priliki sile, to je v ledovitih in sneženih časih ptičicam vedno na razpolago. Kot prikladna hrana so olje vsebujoča semena, kakor bučnice, solnčnice, konopljeno in laneno seme ter mak, kot pridatek pa tudi oves in proso, če mogoče tudi kak košček neslanega loja ali slične maščobe. Repično seme jim ne prija. Lovci storé dobro, če obesijo tu in tam ob obronkih host kos od trte, seveda nezastrupljene lisice ali kake druge za človeško prehrano neporabne, mastne, nezastrupljene divjačine. Kos take divjačine, prikrit z vejevjem tako, da nimata dež in sneg pristopa, zadostuje za prehranitev ptičič na ploskvi, obsežni par sto oralov.

Z malim trudom torej in z neznatnimi pripomočki lahko plačuje kmetovalec svoje najzvestejše pomočnike v boju proti raznim škodljivcem.

Kakor kaže pričetek letošnje zime, zna biti zima dolgotrajna in huda. Zatorej naj nikdo ne zamudi pravočasno nuditi našim krilatcem svojo pomoč. Če bodo ti prepuščeni samim sebi, jih bode poginilo nebroj in razni mrčes se bo neovirano razpasel tako, kakor se je pred leti. Če se prav spominjam, je poginilo v zimi od 1902 na 1903 mnogo ptičic, posebno v raveni in potem se je tod pojavilo par let zaporedoma toliko gosenic, da je bilo drevje oglodano do golega. Ko se je po letih število ptičic zopet spopolnilo in so jim ugodne zime dopuščale napraviti red v naravi, je goseničji pojav prenehal.

Ptičice so takorekoč policisti v prirodi, zatorej — čuvajmo jih!

Okrajni ekonom J. Zupanc.

* * *

Zakaj se vporabijo dohodki razredne loterije.

Peta sekcija zakonodajnega odbora je pretresala naredbo o razredni loteriji. Do sedaj so sprejete sledeče večje izmene: Narodni poslanci ne morejo biti člani uprave razredne loterije, ker kot člani loterije spadajo pod kontrolo ministra za poljedelstvo, v skupščini pa morajo oni ministra kontrolirati. Odrejeno je, da nagrada za člane uprave te loterije ne sme znašati več kot 2 odstotka, a tantijeme uradnikov ne več kot 3 odstotke čistega dobička. Od čistega dobička vsakega kola srečk se votira 10 odstotkov rezervnemu zakladu. Iz tega zaklada se sme vzeti potrebno svoto za zidanje nove zgradbe razredne loterije in za zidavo hiše za uradnike razredne loterije in uradnike ministrstva poljedelstva in vod. Nadaljnih 40 odstotkov čistega dobička gre za povzdigo kmetijstva in živinoreje, 20 odstotkov za pomoč kmetijskih zadrž, 15 odstotkov za povzdigo rokodelstva in nadaljnih 15 odstotkov malim poljedelcem in domači industriji, katera služi kmetijstvu

bil perzijski bog solnca Mitras. Njegov kult je vpeljal v Poetoviju okoli 1. 150 po Kr. grški državni suženj Hyacin. Posebno je pripomoglo, da se je bog tako častil, dejstvo, da so se nahajale v Ptuju čete, ki so prišle iz solnčnate Mezopotamije, med tem ko je bilo podnebje v starem Poetoviju bolj megleno kakor sedaj. Vteku časa je postal Mitras istoveten z ilirsko-keltskim bogom Belenom. V starem Poetoviju so mu bila posvečena 4 svetišča, več svetišč in žrtvenikov mu je bilo posvečenih v bližnji okolici, posebno na Donaški gori, v Modriču na Pohorju in v Rušah. Skrivnostni obredi v pestro okičenih duplinah, različne stopinje spoznavalcev, razni izpiti, ki so jih morali polagati častilci, predvsem pa koprnenje po odrešenju in želja združiti se v blaženstvu z večnim bogom svetlobe, so vplivali z mogočno silo, posebno na nižje sloje, kakor vojake in sužnje, pozneje na častnike in uradnike in slednjič na vladarje, ki so se smatrali učlovečenim Mitrom. Tako so bili poznejši rimski cesarji, posebno ilirskega pokolenja vneti častilci boga. To razvito češčenje Mitre je bilo tudi vzrok, da se je krščanstvo v Poetoviju le počasi in še le v poznem času pojavilo.

Ko je slednjič po 300-letni borbi zma-

in živinoreji v prosep. Ostanek se porabi za posojilo in pomoč poljedelcem in obrtnikom.

Plačevanje davkov. Na seji zakonodajnega odbora je predložil finančni minister pregled vplačanih neposrednih davkov. Po tem pregledu sta imela Srbija in Črna gora plačati od dne 1. januarja 1919. do dne 31. oktobra 1921. 149.137.610 dinarjev. Vplačali pa sta 155.113.000 dinarjev. Za ostale dežele je navedel minister te-le številke: Slovenija je plačala 97.407.250 (plačala naj bi 145.909.750), Hrvatska in Slavonija 139.879.500 (namesto 167.420.000), Bosna in Hercegovina 89.528.500 (namesto 134.026.000), Dalmacija 9.662.500 (namesto 9.642.820), Vojvodina 143.544.750 (namesto 160.000.000). V vsem se je plačalo 635.135.500 namesto 606.036.189 dinarjev. Finančni uspeh je torej ugoden. Vseeno pa kažejo navedene številke, da je Slovenija sorazmerno silno obremenjena z davki, primeroma najmanj pa da sta obremenjeni Bosna in Hercegovina.

Taksa za pošiljanje paketov v inozemstvo se zaračunava izza dne 1. decembra po razmerju, da je en 1 frank enak 10 dinarjem. Poštno ravnateljstvo utemeljuje to odredbo s padcem našega denarja. Faktično bi morala biti ta vsota z ozirom na švicarski frank še večja. Iz naše države se pošilja sedaj okoli 3000 paketov, dočim jih pošilja tujina v našo državo okoli 42.000. Tudi znak naše trgovinske pasivnosti.

Taksa na vžigalice. Monopolska uprava je odredila, da se v bodoče plačuje taksa na vžigalice tako-le: 1. Na velike švedske vžigalice (60 do 65 vžigalic) za škatlico 15 par; 2. na švedske vžigalice 50 do 55 vžigalic) za škatlico 10 par; 3. na parafinske vžigalice v mehkih papirnatih škatlicah (100 do 110 vžigalic) 15 par; 4. na žveplene vžigalice v mehkih papirnatih škatlicah (100 do 130 vžigalic) 15 par. Vžigalične etikete bodo morale imeti državno oznako, napis v latinici in cirilici in ime dotične tvornice. Do sedaj že izvršene etikete se morejo še uporabiti.

Žganje iz tropin. Četudi se gozdje še tako dobro izpreša, ostane še vendar nekaj sladkorja v tropinah, ki začne vreti in se pretvarjati v alkohol. Da se ta alkohol ne izgubi, denejo naši kmetovalci tropine takoj po prešanju v polovnjake ali v kako drugo posodo (tudi v cementne jame), koder se dobro poteptajo in naphejo in potem zavečijo, da ne more alkohol izpuhtovati. Mnogi pokrijejo tudi tropine s papirjem ali trsnim listjem in še zamažejo z debelo plastjo ilovice. Pri tem je treba paziti, da se špranje, ki nastajajo vsled sušenja ilovice in radi pritiska odhajajoče oglenčeve kisline, zopet dobro zamašijo. Alkoholno vrenje tropin je končano po preteku 6—8 tednov in tropine so zrele za žganje. Kako se žge, ve vsak, omenili bi samo, da ni posebno koristno, ako

galo krščanstvo nad poganstvom, so kristjani z istim sovraštvom, kakor nekoč pogani, zatirali staro vero ter porušili sosebno za časa Teodosija Velikega stara poganska svetišča.

Kljub temu se je stara vera ohranila še dolgo. Ne samo neuki kmet, temveč marsikateri izobražen meščan, ki je bil navidez kristjan, je skrivaj daroval starim bogovom, ki so se mu zdeli polni poezije in lepote, medtem ko mu je krščanstvo obetalo le neko blaženstvo po smrti, ki ga ni mogel umeti.

Izobraženi sloji sicer niso verovali v neštevilna božanstva, temveč so smatrali bogove za to, kar so bili v resnici; za posebljene naravne sile in človeške lastnosti, vero so jim nadomestovali razni modroslovni nauki posebno — ob koncu starega veka — Plotinov novi platonizem. Iskali so vzrok vsega v enem samom bitju in tako ni bila vera v enega samega boga lastna samo krščanstvu in židovstvu, temveč mnogim poganskim izobražencem, naj so se imenovali božanstvo neznanega boga, svetovni razum ali Helija. Za časa Konstantina Velikega je bilo ono boštvo že priznано oficijelno, četudi se ni ta edini bog imenoval krščanski.

Kristusov nauk se je razširil v Poetovio iz Ogleja in Syrmije, kjer so obstajale cerk-

pustijo naši kmetovalci „plaviž“ predolgo teči, ker je boleta predraga. Žganje, ki se dobi iz tega plaviža, še ne plača irgubljenih dragih ur. Prežgane in posušene tropine so dobro krmilo za svinje, goved in celo za konje. Posebno letos, ko primanjkuje krme, se naj porabijo za živalsko hrano. V Nemčiji stane kilogram suhih tropin 30—40 v. Vroči podliv, to je tekočina, s katero so se zalile tropine, da se ne prismođe, vlivajo mnogi nemški vinogradniki, ki izkoriščajo vsako gospodarsko snov do zadnjega, v odprte polovnjake ali kadi, v katere so na gosto vtaknili brezove vejice in šibice. Ko se ta podliv ohladeva, se izkristalizira iz vroče tekočine na šibicah vinski kamen (Weinstein), ki je dandanes precej v ceni. Kilogram stane 20—25 K. Šibice se potem z lesenim kladivom potolčejo, da spravimo od njih vinski kamen. Umni in skrbni gospodarji pazijo na vsak vinar, da ne gre v izgubo. Letošnje tropine je vredno žgati, ker dajo od kotla 3—4 l žganja. Cena tropinskemu žganju je 70—90 K za 1 liter.

Dopisi.

Svečana promocija msgr. Fran Bulića. V soboto 3. t. m. je bil svetovnoznani arheolog msgr. Fran Bulić, ravnatelj državnega arheološkega muzeja v Splitu, promoviran za častnega doktorja filozofije na zagrebškem vseučilišču. Svečanosti so se udeležili odposlanci iz Dalmacije, Beograda (vseuč. prof. dr. Vulić), Ljubljane (muzejski ravnatelj dr. Mantuani) in zastopniki ptujskega muzejskega društva, ki je slavljenca izvolilo za svojega častnega člana. Ptujška deputacija se je udeležila tudi slavnostnega obeda pri nadškofu dr. Bauerju, drugi dan pa se je jugoslovanskih arheologov, kjer so se storili važni sklepi o nadaljevanju arheološkega znanstvenega dela. Udeležba ptujskega muzejskega društva je tudi praktičnega in gospodarskega pomena za mesto Ptuj, ker buđi zanimanja za Ptuj in dviga promet v mestu.

Sodna imenovanja. Minister pravde je imenoval za sodnike v Ptuju dr. Janka Košana, Adolfa Hudnika (bila sta že sedaj v Ptuju), dr. Josipa Dolničarja in Feliksa Verbiča; dr. Mile Jenko je premeščen iz Ptuja v Litijo. Dalje so imenovani za sodnike dr. Slavko Šumenjak za Šmarje, Štefan Vodošek za Slov. Bistrico, dr. Jos. Čemer in dr. Fr. Tavželj za Sv. Lenart in Tilen Levec za Konjice.

Nenadna smrt. V nedeljo je nenadoma umrla v Ptuju gđc. Presker, učiteljica iz Ormoža. Prišla je bila v Ptuj k svoji sestri, vdovi po dr. Geršaku, da se povesei miklavževke s svojimi nečaki in nečakinjami. Stara je bila komaj 29 let. Pokojnica je bila duša

vene občine že v I. stoletju. Že pred Kristom je bila želja po veri, ki naj bi zadostila srcu in razumu, splošno razširjena. Priprosti, pa tako vzvišeni nauki Zveličarja, posebno, da so si vsi ljudje bratje, čudeži, ki jih pripisuje sv. pismo Kristusu, njegovim apostolom in učencem, vzgledi mučenikov, ki so rado voljo dali življenje za novi nauk, dejstvo, da so prevzeli kristjani stare svete knjige Izraelcev, izvrstne organizacije cerkvenih občin, red in mir v državi in izvrsten komunikacije so bili vzrok, da se je nova vera hitro širila. Vsled tega je mogoče, da so se nahajali posebno med vojaki in sužnji tudi v Poetoviju že v I. in II. stoletju poedini kristjani. Cerkevne občine pa pred I. polovico 3. stoletja v Poetoviju gotovo ni bilo. Kakor povesod, so bili tudi v Poetoviju prvi oznanjevalci evangelija nižji sloji, kakor vojaki, sužnji in trgovci. Prganjanje pod Decijem je zahtevalo gotovo tudi v Poetoviju posamezne žrtve. Imena teh mučencev pa se nam niso ohranila. Krščanskih izkopnin iz Poetovija nimamo. Ohranila sta se nam 2 Kristusove monograma (Andrejev križ) najbrže od neke bronaste svetilke, kakor tudi neka ilovnata svetilka s Kristusovim imenom, vsa iz 4. stoletja. (Dalje prihodnjič.)